

APLICAREA LEGII CASBI ÎN MEDIUL RURAL DIN JUDEȚUL CLUJ

LAKATOS ARTUR-LÓRÁND

Universitatea Creștină Partium, Oradea

lakatosartur@partium.ro

ABSTRACT: This paper is dealing with the issue of the practice concerning the application of the so-called CASBI law in the rural area of Cluj County. The law was based on the Truce Convention signed with the Allied forces – which were represented in the region by the Soviet Union – and meant to freeze temporarily the fortunes of the citizens of those countries which were at war at that moment with the Allies. The application of the law provoked many cases of abuse and produced a series of long-term consequences. Through individual research, the author of this paper managed to identify several case studies from the county of Cluj, the documents being available at the fund of the Prefecture of Cluj County. The individual case studies might not be representative of the entire country, but they are illustrating certain tendencies that defined the process. At the same time, the process is placed in the frame of Romanian internal and external politics of the 1944-1948 period.

KEYWORDS: CASBI law, Romania, Cluj, rural area, year 1945, public administration, interethnic relations.

În data de 12 septembrie 1944, între România și Uniunea Sovietică s-a încheiat un armistițiu, care consfințea de fapt trecerea României din tabăra Axei în cea a Aliaților. Armistițiul, semnat la Moscova, avea 20 de puncte care stabileau statutul României în raport cu puterile aliate, și mai ales cu Uniunea Sovietică, iar prevederile documentului au afectat profund viața politică, economică și administrativă a țării.¹ Articolul 8 al armistițiului se referea la proprietățile Ungariei și Germaniei de pe teritoriul românesc, respectiv la bunurile cetățenilor acestor țări, interzicându-i României facilitarea scoaterii lor din țară. Acest articol avea să stea la baza nașterii celebrei legi

CASBI. Conform acestui articol, nr. 8 al Convenției de Armistițiu, „Guvernul și Înaltul Comandament român se obligă să nu permită exportul sau exproprierea, sub orice formă a proprietății (inclusiv valori și monede) aparținând Germaniei și Ungariei și naționalilor lor, sau către persoane cu domiciliul pe teritoriile lor, sau în teritoriile ocupate de către dâșii, fără autorizația Înaltului Comandament Aliat. Guvernul și Înaltul Comandament Român vor păstra aceste bunuri în condițiile ce urmează a se stabili de Înaltul Comandament Aliat”.²

În clipa de față, chiar dacă imaginea generală a aplicării legii CASBI este bine cunoscută, foarte

¹ Marcela Sălăgean, *Administrația sovietică în Nordul Transilvaniei* (Cluj-Napoca: Fundația Culturală Română, 2002), 17.

² Florian Banu, „Activitatea Casei de Administrare și Supraveghere a Bunurilor Inamice (1945-1947)”, *Xenopoliana*, VII, nr. 1-2 (1999): 45-66, 47.

puține detalii se știu, iar cercetătorii au acces restricționat încă la documentele care privesc studiile de caz din teritoriu. Cazurile prezentate au fost descoperite de autorul articolului de față din întâmplare, cercetând documentele Prefecturii județului Cluj, cu ocazia colectării de material pentru teza de doctorat intitulată *Transformări economice și sociale din județul Cluj. 1944-1948*. Materialul găsit ar fi fost prea puțin pentru un capitol întreg din teză, însă poate să ne ofere o imagine bună asupra fenomenului care a caracterizat punerea în aplicare a prevederilor legale în acest caz foarte sensibil, complex și controversat.

Una din sursele de drept pentru legea CASBI a fost reprezentată de legea nr. 498 din 3 iulie 1942, pe baza căreia s-au inventariat și blocat averile acelor persoane fizice și juridice, care aparțineau unor țări inamice – la vremea respectivă fiind vorba de Aliații care luptau împotriva puterilor Axei. În cazul companiilor pe acțiuni, procentul de 20% din acțiuni reprezenta pragul peste care capitalului respectiv i se aplicau prevederile legii. Legea nr. 433 din 2 septembrie 1944 a reactivat prevederile legii nr. 498/1942, cu această ocazie, însă în sens invers, împotriva țărilor aflate încă în tabăra Axei. La rândul ei, legea nr. 478 din 6 octombrie 1944 a reglementat controlul asupra acelor companii în a căror conducere se aflau cetățeni ai țărilor devenite inamice după 23 august 1944.³

Aceste măsuri, însă, nu erau considerate ca fiind satisfăcătoare și nici corecte de către reprezentanții Uniunii Sovietice. În 2 noiembrie 1944, o adresă a Comisiei Aliate de Control îi reproșează guvernului că nu s-a întocmit o legislație corespunzătoare care să asigure îndeplinirea articolului nr. 8 din Convenție. Adresa

mai spune, între altele, că „Prin situația existentă, averea și valorile persoanelor indicate pot fi înstrăinate fără nici un control, ceea ce apare ca o nerespectare a art. 8 din Convenție”.⁴

Ca urmare, legea nr. 644 din 19 decembrie 1944 a clarificat categoriile ale căror averi trebuiau să intre sub incidența legii CASBI. Acestea erau averile de stat ale Germaniei și Ungariei aflate pe teritoriu românesc, precum și ale cetățenilor acestor state. Pe lângă acestea mai erau pasibile pentru blocarea averilor acele persoane fizice și juridice care nu erau maghiari sau germani, dar își aveau reședința sau sediul pe teritoriul Germaniei, Ungariei sau în teritoriile ocupate de acestea.⁵

La 10 februarie 1945, a apărut legea nr. 91/1945, mai cunoscută sub denumirea CASBI, cuvânt născut din acronimul denumirii oficiale a instituției pe care o creează, anume Casa de Administrare și Supraveghere a Bunurilor Inamice.⁶ Peste doar câteva zile, la 15 februarie 1945, o decizie a Consiliului de Miniștri a dispus stabilirea oficiilor CASBI la nivel județean, cu două secțiuni, care se ocupau, separat, de bunurile din orașe și de cele din zona rurală. Din aceste două secțiuni, prima era subordonată direct prefectului, iar cea de-a doua, Camerei de Agricultură județene. În cazul pădurilor au fost numiți administratori din partea Direcției Silvice.⁷

În 10 ianuarie 1945, reprezentanții guvernului maghiari antifascist – cunoscut ca guvernul de la Debrețin – au semnat armistițiul cu Uniunea Sovietică la Moscova, în timp ce guvernul Crucilor cu Săgeți condus de Ferenc Szálasi a continuat războiul alături de Germania. Pentru a evita capcanele aflate în interpretările generale, guvernul Groza a creat prin decretul care conținea metodologia de aplicare a legii CASBI –

³ Vincze Gábor, *Magyar vagon román kézen*, (Csikszereda: Pro-Print Könyvkiadó, 2000), 16-17.

⁴ Banu, „Activitatea Casei”, 49.

⁵ Vincze, *Magyar vagon*, 19.

⁶ Vincze Gábor, *Illúziók és csalódások* (Miercurea Ciuc: Editura Státus, 1999), 111.

⁷ Ibid., 113.

decretul nr. 3822 din 3 aprilie 1945 – termenul de inamic prezumat. În rândul acestora, au intrat și acei cetățeni români care, după 12 septembrie 1944, s-au aflat pe teritoriu maghiar sau german, sau pe teritorii ocupate de acestea, nefiind o scuză nici dacă s-au întors acasă ulterior.⁸ După cum vom vedea din textul documentelor, în această categorie au intrat și acele persoane despre care s-a considerat, pe baza unor referate subiective, că au avut atitudine antidemocratică.

Deoarece pentru efectuarea confiscărilor pe termen lung n-ar fi fost de ajuns ca bază numai Convenția de Armistițiu, s-a introdus termenul de inamic prezumat în 3 aprilie 1945. În această categorie au intrat toate persoanele care, înainte de 12 septembrie 1944, au plecat pe teritoriul Ungariei sau al Germaniei, respectiv pe teritoriile ocupate de acestea, practic indiferent de motivul deplasării.⁹ Într-o fază inițială – și de multe ori, nici mai târziu – nu s-a ținut cont de motivul plecării. Mulți dintre cei afectați au fost evacuați cu forța de către autoritățile și armatele germane și maghiare, să nu mai vorbim de evreii deportați, dintre care mulți, supraviețuind Holocaustului, la întoarcere au fost nevoiți să constate că bunurile lor au intrat sub incidența legii CASBI. Iar nerespectarea de către cei afectați a deciziilor CASBI atrăgea după sine pedepse usturătoare: închisoare între 1-3 ani și amendă în valoare de 100.000-500.000 lei.¹⁰

La 25 aprilie 1945, a apărut Ordonanța Consiliului de Miniștri nr. 5822/45, prin care s-au pus sub sechestru averile deținute de inamic pe teritoriul românesc, fiind definite și persoanele care se încadrau sub acest nume, printre care cetățenii maghiari aflați în România, persoanele juridice maghiare, precum și o categorie aparte, *inamicii prezumați*. Conform interpretărilor

oficiale, această categorie cuprindea, indiferent de cetățenie, persoanele care se aflau pe teritoriile ocupate de armatele maghiare și germane, precum și pe acei cetățeni români care înainte sau după (sic!) 12 septembrie 1944 s-au „refugiat” în Ungaria, Germania sau pe teritoriile ocupate de acestea.¹¹

Cercetătoarea Lipcsey Ildikó îi clasifică în două grupuri pe acești „inamici prezumați”:

- 1) *persoane aflate în teritoriu inamic*, fie prezente acolo pentru o perioadă, fie având acolo un domiciliu stabil;
- 2) *refugiați*, care:
 - a) în urma Arbitrajului de la Viena s-au mutat în Transilvania de Nord, înainte de asta fiind cetățeni români;
 - b) maghiari din Transilvania de Nord, care s-au mutat în regiune prin schimb de locuințe;
 - c) persoane care s-au refugiat din fața luptelor de pe front;
 - d) persoane care au efectuat tratamente medicale pe teritoriul Ungariei;
 - e) persoane care s-au dus în Ungaria pentru o anumită perioadă, după care s-au întors în România;
 - f) persoanele deportate cu forța de către germani;
 - g) persoanele care au respectat ordinele de evacuare.¹²

La Arhivele Naționale, Filiala Cluj, există un fond separat cu inventarul averilor confiscate prin legea CASBI, acest fond nefiind însă deocamdată accesibil pentru cercetare. Am descoperit totuși în fondul Prefecturii județului Cluj un volum de dosare, care aparțin de Biroul de

⁸ Vincze, *Magyar vagyon*, 21.

⁹ Sáráandi Tamás, „A magyar lakosságot ért sérelmek és az MNSZ politikája”, *Stúdium* (2005): 369-393, 380-381.

¹⁰ Banu, „Activitatea Casei”, 53.

¹¹ *Ibid.*, 46-47.

¹² Lipcsey Ildikó, *A CASBI (A magyar vagyonok államosítása Romániában 1945 után)* (Budapesta: Editura Possum, 2001), 6-9.

Armistițiu¹³ și conțin documentația privind acele proprietăți din zona rurală a județului Cluj care, fiind părăsite de proprietari, au intrat sub incidența legii CASBI. În aceste cazuri, procedul metodologic al exproprierii s-a desfășurat conform aceluiași pași regulamentari, simpli, dar care, la rândul lor, au putut fi sursele unor nedreptăți, chiar ale unor ilegalități. Deși litera legii nu era una discriminatorie, prin aplicarea ei, puteau să apară abuzuri.

Aceste proprietăți se confiscau în funcție de persoana care posedea bunurile respective, dosarele fiind întocmite în acest sens. Pe lângă inventarul bunurilor era atașat și un certificat, tip formular, completat și semnat de primarul localității, în nume propriu sau în numele Consiliului Local.

Certificatul conținea trei întrebări la care autoritățile responsabile trebuiau să dea răspuns:

1. *Era (individul respectiv – n. a.) un susținător al regimului horthyst/ legionar/ antonescian?*
2. *A avut manifestări dușmănoase împotriva URSS?*
3. *Conduita lui actuală față de popoarele Uniunii Sovietice este una de prietenie?*

Având în vedere condițiile în care au fost formulate, adică prezența în România a Armatei Roșii, precum și puterea și influența deținută atunci de Uniunea Sovietică, aceste întrebări puteau fi considerate normale, ba chiar justificate. Cu toate acestea, caracterul lor subiectiv și interpretabil se poate observa ușor, la fel ca și lipsa posibilităților și mijloacelor de control a informațiilor prezentate. Practic, autoritățile locale treceau în certificat ceea ce

doreau ele să treacă, fără știrea celui aflat în cauză, apărând posibilitatea unor reglări de conturi personale, care este foarte probabil că s-au și produs, dacă luăm în considerare documentele găsite. Ulterior, cei incriminați puteau să conteste păgubirea lor în fața instanțelor judecătorești, dar această cale era lungă și anevoioasă, iar dovedirea contrariului din certificat, la fel ca și dovedirea veridicității acestuia, din cauza subiectivității și interpretabilității informațiilor, era dificilă.

O altă problemă era cea legată de factorul timp. Deși Prefectura județului Cluj a solicitat completarea certificatelor de către primării de abia în vara anului 1946, iar trecerea frontului prin zonă avusese loc în toamna lui 1944, foarte mulți oameni au fost afectați de legea CASBI. Majoritatea se refugiaseră temporar în alte localități, așteptând trecerea luptelor și a vremurilor tulburi imediat următoare, sau fuseseră plecați din localitatea de domiciliu din alte motive. Declarați oficial absentești, adică printre aceia a căror avere intra sub incidența legii CASBI, acestor proprietari li s-au confiscat toate bunurile, în lipsă, cu toate că persoana lor nu se supunea de facto legilor penale.

Odată întorși la casele lor, ei au descoperit că le fuseseră sechestrare averile și au reclamat starea de fapt, încercând prin mijloace administrative și juridice să își redobândească drepturile de proprietate.

Din păcate, foarte puține date care privesc aplicarea legii CASBI sunt accesibile chiar și în ziua de azi. Sárándi Tamás, încercând să identifice cazuri din județele Cluj și Turda, sublinia că nu a găsit date referitoare la aplicarea legii în mediul rural, decât la Huedin.¹⁴ La acea vreme, articolul subsemnatului, din 2007,- care de altfel reprezintă baza lucrării de față - nu era

¹³ Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Cluj, [în continuare: SJAN-Cluj], Fondul: Prefectura Județului

Cluj. *Biroul de Armistițiu*. D. 31. Vol I. 1946. *Bunuri părăsite de moșieri CASBI*, f. 310.

¹⁴ Sárándi, „A magyar lakosságot”, 381.

publicat.¹⁵ În articolul foarte bine documentat din 1999, semnat de Florian Banu, apare un tabel detaliat în care bunurile inamice din mediul rural sunt prezentate pe județe, lipsește situația din județul Cluj, însă apar cifre în cazul județelor Someș și Turda: în cazul județului Someș, au fost afectate 55 de comune cu un număr de 186 de proprietăți inamice, iar în cazul județului Turda, în 41 de comune, 881 de proprietăți au intrat sub jurisdicția CASBI.¹⁶ Subsemnatul, la rândul lui, a descoperit cazurile ce urmează a fi prezentate în paginile următoare din întâmplare, cercetând un cu totul alt subiect în fondul Prefecturii județului Cluj.

În colecția de documente menționată anterior, am descoperit dovezi privind 26 de cazuri de confiscări de avere în lipsă, pe baza legii CASBI. În următoarele pagini, vom face o prezentare succintă a acestora, reliefând elementele lor comune, dar și pe cele specifice - în cazul în care ele există.

1. Virtics Josif, din comuna Călățele, cetățean refugiat cu armata maghiară, odată cu trecerea frontului. Nu există niciun semn în dosar care să sugereze o eventuală întoarcere acasă a acestuia, însă se documentează un litigiu între primăria comunală și firma Nussbaum pentru proprietățile lui Virtics.¹⁷

2. Szabó Ioan, din comuna Frata. Nu există nici o mențiune specială în cazul lui, fiind considerat simplu refugiat.¹⁸

3. Pankovits Francisc, din comuna Hida. Nici în acest caz nu se menționează nimic altceva, decât că s-a retras cu armata.¹⁹

4. Varga Imre și soția acestuia, Ibrányi Irina, din comuna Cuzăplac. Conform actelor,

este vorba de cetățeni maghiari din 1928 (nefiind precizat ce fel de cetățenie ar fi deținut aceștia anterior), veniți în Transilvania după 1940.²⁰

5. Klebesberg Iosif, din comuna Cuzăplac. Nici în acest caz nu se menționează nimic special.²¹

6. Mikes Alexandru, din comuna Florești, decedat în clipa întocmirii dosarului, din cauza unei boli grave. În fișa acestuia, întocmită de Consiliul Local, se găsesc acuzații grave, de genul: *a fost proprietar de pământ... mare șovinist... a avut atitudine dușmănoasă față de URSS... a fost un susținător al regimului hitlerist și hortist (sic!), conduita lui față de popoarele sovietice nu este o conduită de prietenie.*

După toate aparențele, Mikes Alexandru și-a pierdut averea într-o perioadă în care nu se afla în Florești, fiind considerat refugiat, și nu și-a recâștigat drepturile de proprietate după ce s-a întors acasă. Familia nu a renunțat însă, cel puțin într-o primă fază, să facă demersuri pentru recuperarea bunurilor confiscate și a ales calea juridică. Într-o declarație semnată în numele fetei minore a decedatului, Catarina Mikes, de către tutorele acesteia, Eva Mikes, se spunea:

În toamna anului 1944 tatăl meu, Alexandru Mikes, fost proprietar din Florești, fiind grav bolnav, era trimis de doctorii din Cluj și internat la Szombathely - departe de zgomotul luptelor de atunci... După eliberarea Clujului, părinții mei împreună cu mine s-au reîntors la Cluj, încă din primăvara anului 1945, însă tatăl meu a fost internat din nou la

¹⁵ Vezi articolul: „Aplicarea legii CASBI în mediul rural din județul Cluj [The CASBI Law in the county of Cluj]”, *Anuarul Școlii Doctorale Istorie. Civilizație. Cultură*, III (2007): 359-367.

¹⁶ Banu, „Activitatea Casei”, 60-61.

¹⁷ SJAN-Cluj, Fondul: Prefectura Județului Cluj. Biroul de Armistițiu. D 31. Vol I. 1946. *Bunuri părăsite de moșieri CASBI*, f. 42.

¹⁸ Ibid., f. 55.

¹⁹ Ibid., f. 92.

²⁰ Ibid., f. 94.

²¹ Ibid., f. 96.

clinică și acolo a și decedat în urma boalei sale în noiembrie anul 1945. În urma legii pentru reforma agrară, toată averea aparținând decedatului meu tată a fost expropriată, nefăcându-se distincție între imobilele agrare susceptibile exproprierii și intravilane, case, monumente artistice, păduri, grădini și inventarul gospodăriei. Deși a dovedit decedatul meu tată înaintea tuturor forurilor că nu poate fi privit ca refugiat deoarece exclusiv din cauza bolii sale a plecat din Cluj-Florești, declarațiile și contestațiile sale au fost respinse.²²

În acest caz mai trebuie menționate câteva probleme. Din documentele consultate nu reiese cum și de ce a ajuns cazul într-un dosar special, dedicat executării legii CASBI. Nu reiese clar nici dacă, în urma absenței sale din localitate, averea lui Mikes Alexandru ar fi intrat sub incidența legii, iar după întoarcerea lui acasă el ar fi reintrat în drepturi, urmând să-și piardă averea în urma reformei agrare, ca făcând parte din acea categorie care era expropriată în totalitate, sau dacă tot timpul averea lui a rămas sub incidența legii CASBI și în urma legii reformei agrare comisia locală de împrumut i-ar fi împărțit pământul, neținând cont de faptul că bunurile aflate sub jurisdicția CASBI nu puteau face obiectul confiscărilor și împrumuturilor caracteristice reformei agrare.

7. Gergely Júlia, din comuna Hida. Absenteistă. Consilierii locali n-au putut spune dacă avea atitudine dușmănoasă față de URSS sau nu și afirmau că n-a fost o susținătoare a regimului horthyst sau antonescian, singura ei „vină” fiind părăsirea localității.²³

8. Iacob Maurițiu, din Comuna Frata.²⁴ Nu există nicio mențiune specială.

9. Sigmond Ștefan, din comuna Hida.²⁵ Nu există mențiuni speciale.

10. Iacob Hari, din comuna Frata.²⁶ Nu există mențiuni speciale.

11. Bogdan Andrei Lovas, din comuna Mănăstireni. Această persoană intrase sub incidența legii pe motivul absenteismului, dar își cerea pământul înapoi. Era de naționalitate română și a rămas cetățean român, numai că, pe lângă proprietatea lui din Mănăstireni, a mai deținut terenuri și la Izvorul Crișului, proprietăți pe care le-a păstrat și în anii arbitrajului. Bogdan Andrei Lovas încerca să-și motiveze absența prin faptul că putea să-și cultive moșia din Izvorul Crișului doar dacă trecea granița și nu s-a refugiat, ci a fost doar plecat cu treburi în clipa trecerii frontului, fiind prins în cealaltă parte.²⁷

12. Barta Ștefan și soția acestuia, Kisbarta, din comuna Mănăstireni. Au avut reședință la Huedin și nu s-au refugiat, pe acest motiv contestă faptul că averea lor a intrat sub incidența CASBI.²⁸

13. Bogdan Ștefan a lui Ioan B. Feri, din Mănăstireni, român. Nu se precizează nimic special.²⁹

14. Văduva Coman Luiza, din comuna Gilău, româncă. Fără mențiuni speciale.³⁰

15. Horváth Edmund (Ödön), din comuna Fântânița, plasa Sărmaș. Mențiunea de „inamic prezumat”.³¹ La dosar se găsește atașat un memoriu al persoanei în cauză, prin care aceasta explică că a plecat din localitate numai din cauza bolii lui de prostată și s-a dus la Budapesta, la tratament. Își cere înapoi

²² Ibid., f. 97.

²³ Ibid., f. 103.

²⁴ Ibid., f. 112.

²⁵ Ibid., f. 114.

²⁶ Ibid., f. 113.

²⁷ Ibid., f. 129.

²⁸ Ibid., f. 130.

²⁹ Ibid., f. 142.

³⁰ Ibid., f. 148.

³¹ Ibid., f. 149.

proprietatea printr-o solicitare datată la 22 XI 1946. Horváth Edmund invoca în dovedirea veridicității afirmațiilor sale ocupația pe care o avea (era preot reformat) și susținea că el a avut tot timpul o atitudine antigermană. La dosar, se găsește atașată și declarația preotului român, Liviu Rusu, care sărea în apărarea colegului său reformat, spunând că Horváth a fost prietenos cu românii în anii Dictatului, iar pe el personal l-a ajutat să treacă granița în siguranță.

16. Kemény Béla, din comuna Cămăraș. Cetățean român, care a dezertat din armata română.³²

17. Zombori Andrei, din comuna Hida. Nu are domiciliu în comună, doar proprietate.³³

18. Gâmpa Vasile, din Comuna Ciucea.³⁴

19. Wagner Ioan, comuna Aghireș, proprietatea lui fiind în uzufructul lui Nagy Dezideriu.³⁵

20. Herman Ignațiu, din comuna Așchileu, de religie evreiască. Își solicită înapoi bunurile sechestrare sub dispozițiile CASBI. Conform datelor, cererea lui s-a atașat la dosar³⁶, însă noi nu am găsit-o în paginile consultate.

21. Varga Andrei, din comuna Mihăești. Refugiat.³⁷

22. Gáll Elemér, din Corpadea, care deținea proprietăți în Corpadea și în Căian. În cazul acestei persoane se găsește atașat la dosar un inventar detaliat al averii confiscate, după cum urmează: 120 de iugăre de teren arabil, 20 de iugăre pășune, 20 de iugăre pădure, 22 de iugăre neproductive, total 182 de iugăre, în valoare de 7.720.000 lei, la data de 12 septembrie 1944. Motivul intrării sub

incidența legii CASBI era că s-a refugiat cu armata. Certificatul atașat, semnat de primarul Dumban Alexandru și plin de greșeli ortografice, spunea: *Nu putem ști dacă a avut o atitudine dușmănoasă față de URSS, dar socotim că da, din moment ce era boier și făcea parte din conducerea lui Horthy (sic!).*³⁸

23. Tunyogi Andrei, care avea proprietăți în Bidești: 894 de iugăre cadastrale în valoare totală de 690.000 lei, 2 boi și două vaci. El părăsise comuna în 5 septembrie 1945, fiind de altfel cetățean maghiar, stabilit în localitate după 1940.³⁹

24. Csata Paul, din comuna Florești, de profesie inginer. La 17 august 1944, plecase împreună cu armata ungară. În certificatul primăriei se găsește următoare prezumție: *Dacă a avut o atitudine dușmănoasă față de URSS? Da, altcum nu părăsea teritoriul țării.*⁴⁰

25. Gaál Petru, din comuna Căian. Interesant este că în cazul lui există două fișe individuale diferite, deoarece deținea proprietăți agrare pe teritoriul a două comune diferite. Conform uneia dintre fișe (aparent cea elaborată în comuna Gădălin), Gaál Petru era refugiat, susținător al regimului Horthy și avusese atitudine dușmănoasă față de URSS. Însă, conform fișei completată la Căian, Gaál Petru nu era nici susținător a vreunui regim dictatorial, nici dușman al URSS-ului, ci doar un simplu refugiat.⁴¹

26. Văduva Józsa Paraschiva, din comuna Gilău.⁴² Nu există în acest caz mențiuni speciale.

Câteva lucruri trebuie menționate în legătură cu cazurile prezentate mai sus.

³² Ibid., f. 153.

³³ Ibid., f. 156.

³⁴ Ibid., f. 168.

³⁵ Ibid., f. 170.

³⁶ Ibid., f. 185.

³⁷ Ibid., f. 198.

³⁸ Ibid., f. 203.

³⁹ Ibid., f. 205.

⁴⁰ Ibid., f. 206.

⁴¹ Ibid., f. 354.

⁴² Ibid., f. 384.

În primul rând, în toate aceste situații, este vorba de persoane cu proprietăți rurale, mai mici sau mai mari. În absolut toate, se aduce acuzația de absenteism: în unele cazuri, se mai aduc și alte acuzații, mult mai grave, fie obiective, bine precizate (dezertare din armată), fie subiective (răspunsurile „oficiale” la cele trei întrebări din fișele personale, semnate de autoritățile locale).

În majoritatea cazurilor, este vorba fie de cetățeni maghiari veniți în Transilvania în urma Arbitrajului de la Viena, fie de maghiari ardeleni. Au existat și câteva cazuri de etnici români, care au avut parte de același tratament ca și maghiarii, mai cu seamă dacă nu erau prezenți în localitate la momentul întocmirii documentației necesare pentru punerea averilor lor sub sechestru, pe baza legii CASBI. Deși litera legii în sensul strict nu prevedea discriminare pe criteriu etnic, majoritatea celor afectați au fost maghiari, în zonele unde locuiau într-un număr mai mare, etnicii germani, dar nu numai ei. În contextul animozităților adunate, cauzate de contextul celui de al Doilea Război Mondial, legea CASBI s-a dovedit a fi un instrument util de reglare a unor polițe interetnice, dar dincolo de asta, nu a avut un caracter exclusivist și putea să-i afecteze ușor, indiferent de naționalitate, pe toți aceia care, dintr-un motiv sau altul, s-ar fi găsit sub prevederile legii, chiar dacă această situație a reprezentat consecința unor interpretări abuzive. După cum am văzut din studiile de caz, puteau să intre sub incidența legii foarte ușor și cei de naționalitate română, dacă cumva au făcut o deplasare pe teritoriul aflat sub ocupație germano-maghiară, indiferent de motiv, sau dacă erau acuzați că au avut simpatie față de legionari sau față de Ion Antonescu. La fel, bunurile evreilor

deportați au intrat de multe ori sub incidența acestei legi.

În cursul anilor 1946-1947, problema averilor aflate sub jurisdicția CASBI a reprezentat o problemă spinoasă în convorbirile interstatale româno-maghiare. Un moment semnificativ care ilustrează impactul problemei la nivelul diplomației internaționale este reprezentat de scrisoarea oficială a generalului Susaikov. În 1946, în urma plângerilor formulate de guvernul maghiar, generalul Susaikov, șeful Comisiei Aliate de Control, a trimis o notă oficială către guvernul român, care conținea, între altele, sinteza nemulțumirilor legate de aplicarea reformei agrare din 1945 și a legii CASBI. În numele guvernului a răspuns Ministrul Afacerilor Externe, Gheorghe Tătărescu, care a catalogat nemulțumirile ca fiind nefondate și servind propaganda guvernului maghiar, care dorea să obțină astfel condiții cât mai favorabile la Conferința de Pace de la Paris.⁴³ Este foarte probabil însă că un asemenea răspuns, chiar dacă a fost acceptat în mod formal, nu prea i-a convins nici pe Susaikov, și nici pe colaboratorii sau superiorii săi. În acel moment, suveranitatea României ca stat era puternic limitată, adevăratul control fiind deținut de Comisia Aliată al cărei reprezentant dominant în întreaga zonă a fost Uniunea Sovietică. Dincolo de schimbul de mesaje diplomatice, atragerea nemulțumirilor conducătorilor sovietici nu era de bun augur, chiar dacă în comparație cu alte chestiuni strategice, legea CASBI se număra printre problemele mărunte pentru Kremlin.

La rândul lor, și forțele politice minoritare, aliate partidelor de conducere, au formulat propriile obiecții. Atât Uniunea Populară Maghiară, cât și Comitetul Democrat Evreiesc au

⁴³ Cornel Sigmirean, „The Soviet Union and the Transylvanian Issue (1944-1947)”, *Studia Universitatis Petru Maior. Historia*, nr. 1 (2011): 237-250, 240.

înaintat o serie de adrese prin care au protestat împotriva unor aplicări abuzive concrete ale legii CASBI.⁴⁴ Au și avut succese parțiale, de exemplu, în mai 1946, în urma declarației comisarului general al executării armistițiului, Simon Oeriu, s-a schimbat practica aplicării legii la fața locului și acele persoane ale căror averi au fost sechestrate pe baza legii CASBI, dar au putut să-și dovedească atitudinea democratică prin recomandarea unei organizații de masă, și-au primit bunurile înapoi. UPM-ul a anunțat, în 7 septembrie 1947, că 99% dintre cazurile în care s-a dat recomandare s-au rezolvat în favoarea persoanelor interesate.⁴⁵ Tot pe baza insistențelor maghiare sprijinite și de Aliați, dar și pe baza unei oarecare normalizării a situației, a apărut în data de 13 octombrie 1947, legea nr. 333/1947, care a dispus eliberarea de sub incidența CASBI a persoanelor private care nu erau criminali de război. Dar, așa cum afirma Bíró Albert, în aplicarea prevederilor CASBI s-au produs de multe ori abuzuri, care nu au fost reglementate ulterior, detaliile rămânând frecvent necunoscute.⁴⁶ Un motiv serios pentru

reținerea puterii politice și administrative din România pentru a nu deschide cutia Pandorei prin reconsiderarea efectelor produse de legea CASBI este exprimat într-un studiu elaborat sub egida Academiei Române, care reprezintă sursă de informație pentru specialiștii Parlamentului European: odată cu naționalizările care au urmat instaurării regimului comunist din august 1948, proprietățile aflate încă sub CASBI au fost transferate în proprietate de stat.⁴⁷

Fiind vorba de un subiect foarte sensibil, dezbaterile politice se reaprind periodic, dar acestea nu constituie subiectul acestei lucrări. Pe de altă parte, se poate observa, chiar și din textul de față, că dincolo de caracterul relativ simplu al legii, aplicarea acesteia a cauzat o serie de abuzuri și greșeli la fața locului. Subiectul mai poate fi exploatat, pe viitor, în momentul în care dosarele de arhivă vor fi mai accesibile. Poate atunci vom putea înțelege în detaliu complexitatea acestui fapt istoric. Articolul de față a realizat doar o succintă introducere, în limita surselor disponibile, prezentate deja.

⁴⁴ Banu, „Activitatea Casei”, 59.

⁴⁵ Sárándi, „A magyar lakosságot”, 383.

⁴⁶ Bíró Albert, „A magyar és a román kárpótlás alapjainak összevetése”, *Pro Minoritate*, nr. 2 (2011): 94-117, 102.

⁴⁷ *Private Properties Issues Following the Change of Political Regime in Former Socialist or Communist Countries*, European Parliament, Directorate-General for Internal Policies, Policy Department for Citizens Rights and Constitutional Affairs. 2010 <http://www.europarl.europa.eu/studies>